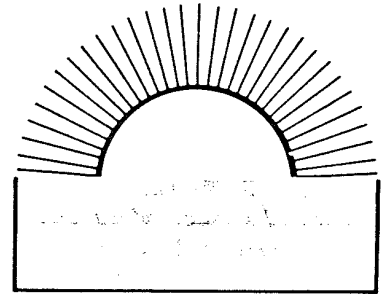

Indonesien:

Protester mot brutal expansion

Av Olle Törnquist

Den ekonomiska expansionen i Indonesien – Aseans folkrikaste nation med 150 miljoner invånare – har på ett brutalt sätt skett med hjälp av statligt våld och tvång. Det stora kommunistpartiet krossades 1965 och senare även bonderörelsen. Massor av människor blev utslagna och hänvisade till ströjobb och småhandel.

Under lång tid efter 1965 var oppositionen förlamad men under de senaste åren har strejker och protester blivit allt vanligare. Också studenter och intellektuella protesterar nu öppet mot maktmissbruk och bristen på demokratiska fri- och rättigheter.

Vid mitten av 60-talet var socialistiska krafter på frammarsch i tredje världen i allmänhet och Sydostasien i synnerhet. Den nykoloniala kapitalismen var i djup kris. Folken reste sig. I länder

som Sverige växte en bred anti-imperialistisk solidaritetsrörelse fram och biståndspolitiken fick radikala förtecken.

Ett undantag var Indonesien. Där hade

nämligen militären tagit makten, eliminerat världens tredje största kommunistparti, bidragit till att mellan en halv och en miljon människor mördats, miljoner arresterats, torterats, satts i

Foto Bernard Wolff, FN
SIDAs bildarkiv

fängelse och koncentrationsläger. Filosofen Bertrand Russel noterade att "under fyra månader dog fem gånger så många människor i Indonesien som i Vietnam under tolv år".

"Världens nya framsida"

I dag, nästan 20 år senare, är det kapitalismen – inte socialismen – som är på frammarsch i Sydostasien. Medan redan industrialiserade länder som Sverige gick in i en djup ekonomisk kris expanderade en synnerligen människofientlig kapitalism i bl a Fjärran Östern.

Regimer som den indonesiska visade sig inte alls vara instabila militärdiktaturer som balanserade på bajonettspetsar och likt Saigonjuntan var ensidigt beroende av imperialisterna. Affärsmän talar om Ost- och Sydostasien som världens nya framsida. Det är där det växer och marknaderna finns.

Även våra politiker följer efter. De försöker lindra den ekonomiska krisen i sina egna länder – och behålla röster från arbetslösa och andra som drabbas av svängrempolitik – genom att med alla upptänkliga medel främja storföretagens export. Den anti-imperialistiska solidariteten läggs i malpåse. Stöd till t ex det lidande och ockuperade Öst-Timor kan störa affärerna med regimen i Djakarta. Inte heller biståndet undantas utan samordnas med den mer affärsdrivande u-landspolitiken i övrigt, som bl a innebär att Indonesien blivit Sveriges tredje största mottagare av exportkrediter.

Det gäller nu att förstå hur dagens kapitalism vuxit fram i länder som Indonesien och fråga efter de politiska effekterna – så att vi får kunskap om de politiska förutsättningarna för en helt annan ekonomisk och social utveckling än den som kör över folkflertalet.

Utveckling för vem?

Dagens indonesiska kapitalism beror inte i grunden på utländska investeringar eller låga löner eller transnationell agri-business utan på att politiker, administratörer och militärer intervererat i klasskampen och med icke-ekonomiska medel skapat förutsättningar för en kapitalistisk expansion. Under Sukarnos dagar, före 1965, använde de – med kommunisternas stöd – nationaliseringar, statligt ägande, "styrd demokrati och ekonomi".

När sedan kommunisterna eliminerats och Sukarno oskadliggjorts satt de nya kapitalisterna säkert i sadeln. Inom jordbruket kunde därför patronerna göra sig av med "horder" av skördearbetare, andelsbrukare och andra klienter. Därmed kunde jorden koncentreras och först då – när såväl människan som jorden blivit till varor – var det möjligt att effektivisera driften med hjälp av den "gröna revolutionens" teknologi och kapital.

Vad innebär då denna typ av kapitalistisk expansion för människors möjligheter att kämpa politiskt för en utveckling i sitt eget intresse? Även nya industriländer med olja, som Indonesien, har nu drabbats av den ekonomiska krisen. Kommer kanske de ekonomiska undren att gå i konkurs och en så stor del av befolkningen att drabbas att regeringen måste avgå?

Från en real tillväxt av den indonesiska bruttonationalprodukten på näs-

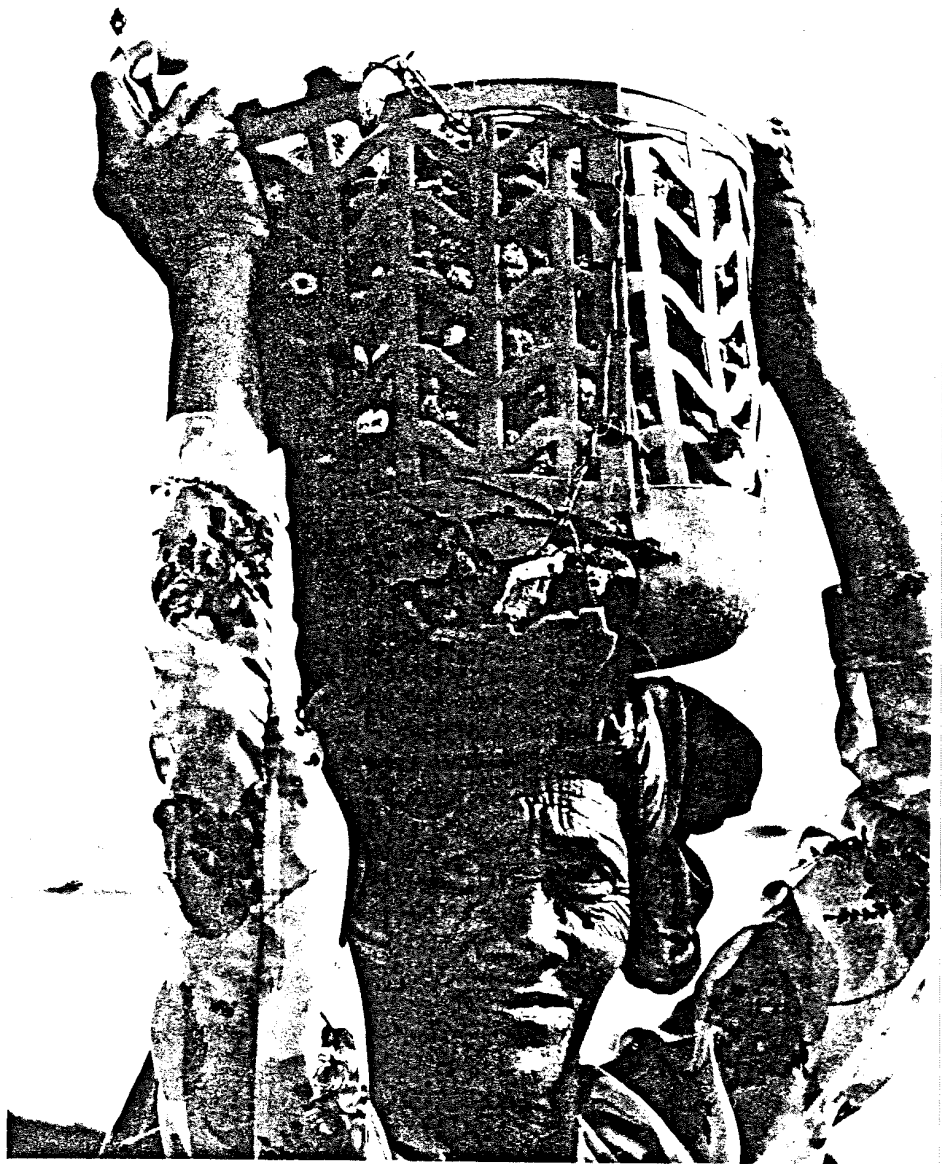

Foto: Andra Britei FNISIDAs bildarkiv

Inom industri och handel kunde de nya kapitalisterna ensamma kontrollera arbetskraft (även den majoritet som inte får fast jobb), marknader, råvaror, utländska krediter och bistånd etc. Först då var bl a de transnationella företagen intresserade av att göra rejäla investeringar och återinvestera samt börja bredda sin produktion i Indonesien.

tan tio procent så sent som 1980 är man nu nere i högst två procent. Åtstramningspolitiken i de gamla industriländerna får exportmarknaderna att svikta och USAs högräntepolitik gör det svårare för de nya industriländerna att få lån och investeringar.

Men framförallt har Indonesien fått lägre oljeinkomster. Då måste även de som gynnats av tillväxten dra åt sväng-

Redan på Sukarnos tid, före 1965, byggdes den indonesiska kapitalismen upp med hjälp av bl a nationaliseringar. T v indonesiska militärer. Foto: Bertel Fermi/SIDAS bildarkiv. Nedan president Sukarno, störtad 1965. Foto: Pressens Bild.

uppmärksamheten från sin egen korruption och dels få passivt folkligt stöd för att bygga upp extraordinärt represiva instrument – som senare kan sättas in mot strejkande arbetare, protesterande studenter, bråkiga muslimer och desperata bönder.

Såga av den gren. . .

Men därmed inte sagt att nya industriländer som Indonesien håller på att ramla ihop. Visserligen är bl a den internationella skuldsättningen ett stort problem – men inte i första hand för regimen utan för bankerna och företagen, som kanske inte får igen sitt kapital och förlorar dynamiska exportmarknader. Följaktligen måste regeringen, banker och internationella organ ställa nya krediter till storföretagens och tillväxtregimernas förfogande, precis som bl a Brandtkommissionen föreslår och Sverige försöker leva upp till.

Och visserligen beklagar Internationella Valutafonden (IMF) m fl, byråkratin och statens inblandning i länder som Indonesien. Men samtidigt är säkert fonden medveten om att det är statens kontroll av arbetskraft, råvaror och marknader som har gjort det lönsamt att investera i dessa länder. Om valutafonden försöker tvinga fram drastiska nedskärningar av statsapparaten sågar den av den gren som det

remmen. Makthavarnas korruption ökar – liksom kriminaliteten bland de utslagna. Och de sistnämnda vågar regimen slå emot. Generalerna har bl a inrättat inofficiella dödsskvadroner, som under ungefär ett år avlivat omkring 3 000 människor. Genom att först inrikta sig på "kriminellt belastade element" kan generalerna dels dra

Klasskillnaderna är stora i det indonesiska samhället. För den som har pengar finns allt att köpa t ex i huvudstaden Djakarta. Foton: Björn Myrman/Bildhuset och nedan Paul Rimmerfors/SIDAS bildarkiv.

internationella kapitalet självt sitter på.

Dessutom är oppositionen illa trängd. När den politiska kampen för socialism i tredje världen varit framgångsrik har det starkaste motståndet kommit från utländska kapitalägare och deras inhemska allierade. Nationalismen har inte stått i motsättning till den inhemska klasskampen utan tvärtom förstärkt den. I dagens Indonesien är det visserligen sant att de nya härskarna samarbetar intimt med framförallt japanska, amerikanska och holländska företag. Men dagens indonesiska kapitalism byggdes upp i konflikt med dåtida imperialism och de nya herrarna har en egen ekonomisk bas via staten som måste undermineras. Det räcker inte med att bekämpa imperialismen.

Bonderevolternas tid förbi?

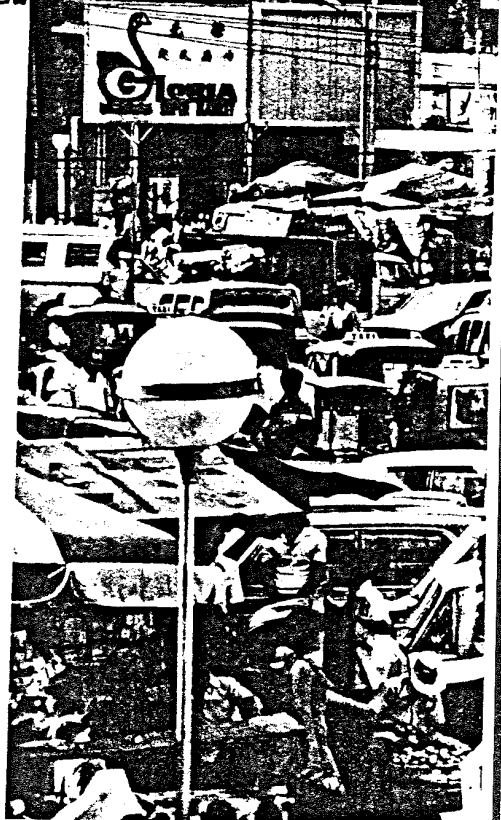
Inom den indonesiska oppositionen är många idag medvetna om detta och försöker därför nå ut till bönder och arbetare. Sannolikt är emellertid de breda bonderevolternas tid förbi även i ett samhälle som Indonesien där fortfarande omkring 70 procent av befolkningen lever av jordbruk. Varken den sk nationella bourgeoisien eller kommunisterna kunde genomföra någon jordreform. Bourgeoisien var för svag och kommunisterna insåg aldrig att man inte kunde ena bönder om att fördela förtryckarnas jord, eftersom herrarna inte hade koncentrerat speciellt mycket jord. Snarare centraliserade de överskott från många små och av patronerna beroende bönder.

Det var istället när bonderörelsen krossats och jordherrarna mer effektivt kunde underkiva bönderna och koncentrera jorden som jordbruket började "utvecklas", med hjälp av den "gröna revolutionens" teknik och kapital. Men därmed splittrades bönderna. De som gynnas har ingen anledning att revoltera. Och de som brutalt proletariseras blir inget homogent proletariat. Endast ett fåtal får nya jobb i

jordbruk, industri och handel. De som kan hålla sig kvar inom jordbruket är beroende av patronerna och saknar egentliga anställningsförhållanden.

De utslagna hänvisas till ströjobb, småhandel, service etc och har sällan ens någon synlig fiende att slåss emot. Missnöjet och de informella protesterna finns där – liksom t ex den kriminalitet vilken oroar regimen och föranlett dagens sk dödsbrigader. Men böndernas öppna protester tycks begränsade till de fall då deras existens hotas i ett enda slag, t ex då jord exproprieras för att industrier, vägar eller parkeringsplatser ska byggas.

Om de utslagna bönderna inte blir någon tändande gnista måste kanske istället landsbygdens proletariseras och städernas utslagna mobiliseras av arbetarna. Arbetarna är ju de enda som har möjlighet att slå mot de nya kapitalisterna i tillväxtens kärna, industri och handel. Men dagens indonesiska kapitalism innebär knappast industrialisering på bredden utan är ofta begränsad till kapitalintensiva enheter. Arbetarklassen växer, men inte så kraftigt som man kan förledas att tro. Även i de mindre moderna enheterna är arbetarna ofta splittrade mellan förhållandevis privilegierade fast anställda och kontraktsarbetare, daglönare m fl. De fackliga organisationer som är tillättna är underordnade regimen

och organiserar dessutom för det mesta bara fast anställda på företagen.

Isolerade arbetarprotester

Industri och handel är visserligen den nya kapitalismens hjärtpunkt och ar-

del upprätthålls med politiska, administrativa och militära medel blir sannolikt kampen för demokrati central.

Kamp för demokrati

För det första kan inte statliga kolosser som den indonesiska bekämpas genom frontalangrepp. Oppositionens bästa vapen mot sådana staters oerhörda ekonomiska, administrativa och förtryckande resurser är knappast gevär och militanta partier utan snarare demokratiska rättigheter och breda massrörelser, som är både sämre motiv och måltavla för repressiva åtgärder.

För det andra är det icke-ekonomiska förtrycket något som drabbar nästan alla undertryckta. Kamp för demokrati kan därför förena skilda grupper. Fast anställda bör här ha gemensamma intressen med daglönare och till och med gatuhandlare. Strejker behöver inte bli isolerad lönekamp och försvar av några få som redan har jobb och som kan mutas med bättre förmåner. Studentprotester kan i bästa fall kopplas samman med arbetarnas. Fattigbönder och lantarbetare bör kunna förenas och knyta an till arbetarna i städerna. De intellektuellas kamp mot korrupktion kan radikaliseras och riktas mot politiska och administrativa maktmonopol samt dra med frustrerade statstjänstemän och privata småkapitalister, ja kanske till och med de små kinesiska köpmännen, vilka ofta drabbas av statlig maktfullkomlighet.

I Indonesien har oppositionen mot korrupktion, maktmissbruk och för mänskliga rättigheter samt yttrandefrihet sedan flera år väckt opinion men främst hanterats av studenter, ledande intellektuella och liberaler, som ofta haft anknytning till missnöjda muslimska grupperingar och/eller regionala särintressen. På senare år har emellertid demokratifrågan blivit alltmer väsentlig och kontakter börjat knytas med protesterande arbetare och bönder. Jag förmodar dessutom att detta påverkar maktkampen inom regimen.

För det tredje behöver visserligen kamp för demokrati ingalunda vara speciellt revolutionerande. Men när kapitalismen – som i Indonesien – bygger på odemokratiskt politiskt, administrativt och militärt maktinnehav kan demokratin bli en ödesfråga. ■

ställer ofta fast anställda respektive icke fast anställda mot varandra. Det är dessutom bara en liten del av disciplineringen och kontrollen som sker innanför fabriksgrindarna.

Det jag hittills sagt kan låta nedslående. Den indonesiska opposition som har störst möjlighet att vinna inflytande under de närmaste åren ryms inom regimens egen storfamilj. Svängningskrav från bl a Valutafonden kommer inte att störta generalerna, men de kan splittras. De nya kapitalister, som förutom sin statliga makt över ekonomin har blivit rejält engagerade i själva handeln och produktionen samt samarbetar intimt med produktivt inhemskt och utländskt kapital, kan troligen – tillsammans med inflytelserika teknokrater på ledande nivå – gå med på en viss liberalisering och effektivisering av statsapparaten utan att ge upp sina maktpositioner. De som fortfarande har sin ekonomiska förankring nästan uteslutande tack vare administrativ och militär styrka lär däremot ha svårt att gå med på nedskärningar av sina revir. Och de kan rimligen mobilisera ansenligt stöd bland ett stort antal statligt anställda, som riskerar att mista privilegier och jobb.

Jag tror dock att man också kan skönja fröet till en annan och långt mer positiv utveckling. Eftersom dagens kapitalism skapats och fortfarande till stor

betarna där kan potentiellt lamslå ekonomin. Under senare år har arbetarkampen vuxit i styrka. Strejker och protester som bara för något år sedan var otänkbara förekommer nu dagligdags. Men dessa är ofta isolerade till enskilda företag. Där försöker ledningarna lösa konflikterna på plats och